

СВІТОВІ МОДЕЛІ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Траченко Ксенія Олегівна

студентка магістратури,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

e-mail: trachenko.ksenia@gmail.com

Анотація. *Перед сучасним сільським господарством постає багато складних завдань. Наслідки зміни клімату впливають на здатність сільськогосподарські підприємства вирощувати продукти, які є необхідними для людства. Мінлива погода, екстремальні погодні явища, такі як повені та посухи, змінюють періоди вегетації, обмежують доступність води, сприяють розвитку бур'янів, шкідників і грибків та можуть знизити врожайність. Ерозія ґрунту зменшує кількість землі, доступної для ведення сільського господарства, а зменшення біорізноманіття впливає на запилення сільськогосподарських культур. Таким чином сільськогосподарські підприємства змушені економити воду та використовувати менше природних ресурсів. Метою статті є дослідження світових моделей підтримки сільського господарства з ціллю їх впровадження в Україні.*

Ключові слова: *сільське господарство, світові моделі, Україна, Європейський Союз.*

Постановка проблеми. Сільське господарство – одне з найдавніших видів людської господарської діяльності [Головачко, 2021, с. 6]. Сільське господарство є важливим для функціонування будь-якого суспільства та світової економіки загалом за рахунок виробництва продовольства, формування робочих місць та вироблення сировини для інших галузей, розвитку торгівлі та посилення зовнішньоекономічних зв'язків [Chait, 2020].

Метою даної статті є дослідження світових моделей підтримки сільського господарства з ціллю їх впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство – це мистецтво і наука обробітку ґрунту, вирощування зернових культур і розведення худоби [The Art and Science of Agriculture, 2023]. Це визначення є дуже обмеженим та надає поверхнєве уявлення про поняття, не розкриваючи його сутності. Натомість відповідно до словника Mariam Webster, який функціонує із 1828 року та користується найбільшою довірою в США, сільське господарство є наукою, мистецтвом чи практикою культивування ґрунту, виробництва зернових культур і розведення худоби, а також у різному ступені приготування та збуту отриманої продукції [Agriculture, 2023].

Сільське господарство складається із рослинництва та тваринництва, які у свою чергу поділяється на окремі підсектори. Рослинництво – це галузь сільського господарства, яка займається вирощуванням культурних рослин, забезпечуючи населення продуктами харчування. Тваринництво – це галузь сільського господарства, що займається розведенням і використанням сільськогосподарських тварин. Воно забезпечує людей харчовими продуктами, дає сировину для промисловості (харчової, текстильної, фармацевтичної), а також органічне добриво – гній [Прокопенко, 2019].

Рис. 1. Структура сільського господарства
[Сільське господарство в Україні, 2020]

Представлена структура на рис. 1. не є усталеною. Кожна країна має власні галузі та сектори сільського господарства, адже на їх формування суттєво впливають різні фактори, а саме: кліматичні умови (тепловий режим атмосферного повітря та ґрунтів, річна кількість опадів та запаси ґрунтової води та вологи); склад ґрунтів та їх стан; рельєфи регіонів та водні умови. При цьому земля виступає головним засобом виробництва у сільському господарстві. Земельний фонд країни поділяють на землі сільськогосподарського призначення та землі, що не можуть бути застосовані у сільському господарстві.

Сьогодні дефіцит робочої сили та зростання попиту на передові сільськогосподарські інструменти в багатьох країнах стимулюють попит на сільськогосподарських робітників або агрономів. Агроботи використовуються на сільськогосподарських угіддях для обрізки, прополки та обприскування пестицидами та гербіцидами. Вони під'єднані до тракторів для розпилення води, насіння, пестицидів, поживних речовин і збирання врожаю. Наприклад, Energid

Citrus Picking Robot System кожні дві секунди збирає апельсин з дерева, таким чином підвищуючи продуктивність і тим самим обмежуючи потребу в сільськогосподарській праці. Серед компаній, що надають сільськогосподарських роботів для ефективної продуктивності в сільському господарстві, – Small Robot Company, Naio Technologies, EarthSense, HETO Agrotechnics, Harvest Automation, PrecisionHawk, BoniRob та інші.

Населення світу зростає і, як прогнозується, досягне 10 мільярдів до 2050 року. Збільшення населення створює більший попит на продукти харчування. У перспективі сільськогосподарську діяльність та обсяги торгівлі продуктами рослинництва доведеться збільшити, щоб задовольнити потреби зростаючого населення. Підприємства агробізнесу збільшать обсяги обробки ріллі для збільшення виробництва рослинництва. Очікується, що сільськогосподарські компанії збільшать свою присутність і діяльність, щоб задовольнити підвищений попит споживачів та збільшити своє зростання.

Тож, глобальне сільськогосподарське та харчове виробництво продовжуватиме зростати протягом наступних десяти років, але повільнішими темпами, ніж у попереднє десятиліття через демографічні тенденції, згідно зі звітом, оприлюдненим Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Прогноз розвитку сільського господарства ОЕСР – ФАО на 2023 – 2032 рр. є ключовим глобальним орієнтиром для середньострокових перспектив ринків сільськогосподарської продукції. У той час як невизначеність зросла через геополітичну напруженість, несприятливі кліматичні тенденції, хвороби тварин і рослин і підвищену волатильність цін на ключові сільськогосподарські ресурси, прогнозується, що глобальне виробництво сільськогосподарських культур, продуктів тваринництва та риби зростатиме в середньому із темпом вдвічі меншим, ніж у десятиліття, що закінчилося 2015 року. Очікується, що загальне споживання продовольства зростатиме на 1,3 відсотка на рік до 2032 року, що вказує на збільшення частки сільськогосподарських товарів, які використовуються як продукти харчування. Ці прогнози передбачають швидке відновлення після нещодавнього інфляційного тиску, нормальні погодні умови, відсутність суттєвих змін у політиці та тенденцію розвитку споживчих уподобань. Можливість того, що інфляційний тиск залишиться постійним, створює ризики для глобального попиту на продовольство та виробництво. У спеціальній оцінці основних цін на сільськогосподарські ресурси, які значно зросли за останні два роки, даний звіт визначає, що кожні 10% підвищення цін на добрива призводять до 2% зростання витрат на продукти харчування, причому тягар найбільше лягає на бідних, які витрачають більшу частину свого бюджету на їжу. Прогноз підкреслює важливість політики для забезпечення більшої ефективності та стійкості. Зростання світового виробництва сільськогосподарських культур в основному буде зумовлено продовженням прогресу в селекції рослин і переходом до більш інтенсивних систем виробництва. Прогнозується, що підвищення врожайності становитиме 79% світового зростання виробництва сільськогосподарських культур, розширення посівних площ – 15%, а більша інтенсивність посівів – 6% протягом наступних 10 років.

Таким чином, обсяги світового сільського господарства зростають. Російсько-українська війна підрвала шанси на відновлення світової економіки після пандемії

COVID-19, принаймні в короткостроковій перспективі. Російська широкомасштабна агресія призвела до економічних санкцій проти багатьох країн, різкого зростання цін на товари та збоїв у ланцюжках поставок, що спричинило інфляцію товарів і послуг і вплинуло на багато ринків у всьому світі. Очікується, що ринок сільськогосподарської продукції зростатиме із середнім темпом понад 5,66% у наступні 5 років.

Оскільки війна РФ в Україні триває, аграрний сектор України втрачає ресурси для відновлення, несе фінансові та трудові витрати. Деякі галузі не досягнуть довоєнного рівня навіть після семи років миру. Тому чим швидше настане перемога України над агресивним тоталітарним режимом, тим більше шансів буде в українського агросектору на відновлення.

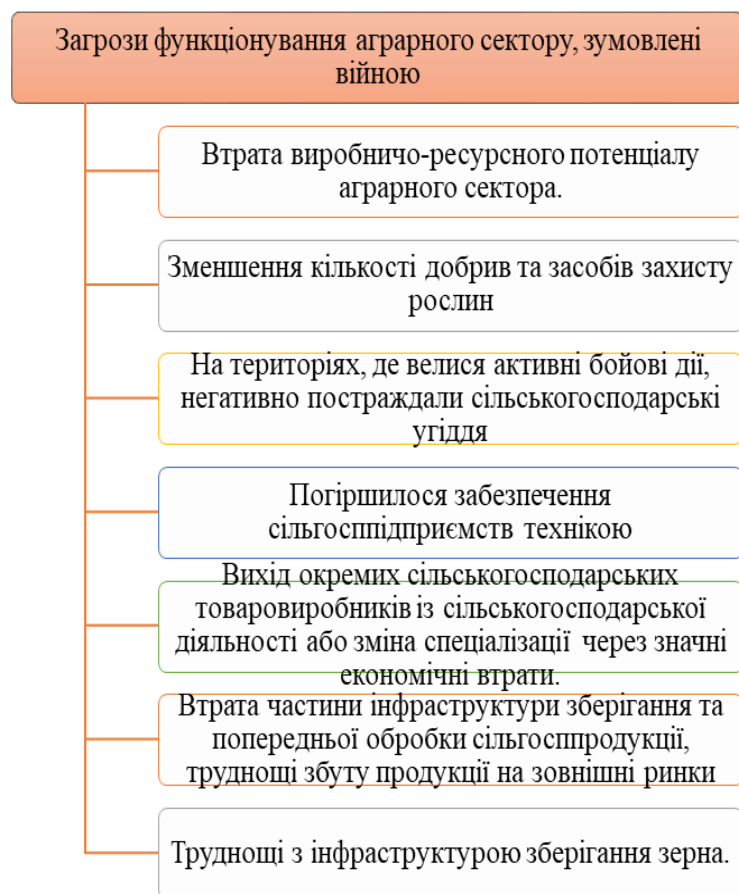

Рис. 2. Загрози функціонування аграрного сектору України, зумовлені війною [Русан В., 2023]

Таким чином, триваюча війна зумовлює наступні ризики для подальшого розвитку агросектору України:

1) Втрата виробничо-ресурсного потенціалу аграрного сектора. Значна частина сільськогосподарських угідь стала неможливою для ведення сільськогосподарської діяльності через те, що вони або окуповані, або знаходяться

під постійним обстрілом, або заміновані, що призводить до скорочення посівних площ;

2) Зменшилась кількість добрив та засобів захисту рослин, що призвело до зниження врожайності сільськогосподарських рослин та погіршення якості земель.

3) На територіях, де велися активні бойові дії, негативно постраждали сільськогосподарські угіддя, якість яких суттєво погіршилась і в подальшому необхідно буде спрямувати значні кошти на відновлення їх активного сільськогосподарського використання. Значні масштаби воєнного забруднення призведуть до виведення з обробітку на невизначений час значних площ землі, призначених для вирощування продуктів харчування. Нині третина українських земель стала зоною ризикованого землеробства.

4) Погіршилося забезпечення сільгосппідприємств технікою – комбайни розпродані. У 2022 році порівняно з відповідним періодом 2021 року кількість тракторів зменшилася в 2,4 рази, а тракторів – вдвічі, що відбувається на фоні значних фізичних втрат техніки внаслідок бойових дій або її розкрадання окупантами.

5) Вихід окремих сільськогосподарських товаровиробників із сільськогосподарської діяльності або зміна спеціалізації через значні економічні втрати. В результаті війни деякі працівники сільськогосподарських підприємств і фермери були змушені не тільки припинити свою підприємницьку діяльність в аграрному секторі, але й залишити свої домівки. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), понад 150 тис. фермерів/харчових працівників безпосередньо постраждали від війни та/або були змушені мігрувати. Перспектива відновлення підприємницької діяльності на власній землі є невизначеною, що може спричинити відхід від сільськогосподарської діяльності або зміну спеціалізації. Дрібні виробники, які займалися сезонним виробництвом, відігравали важливу роль у забезпеченні зайнятості та доходів сільського населення, але наразі опинилися у скрутному становищі.

6) Втрата частини інфраструктури зберігання та попередньої обробки сільгосппродукції, труднощі збуту продукції на зовнішні ринки. РФ навмисно знищує зерносховища, продовольчі склади, матеріально-технічну інфраструктуру, а також перешкоджає експорту української сільгосппродукції, що зменшує доходи сільгоспвиробників, а в умовах зберігання труднощі через відсутність електроенергії можуть призвести до погіршення якості або навіть втрати частини врожаю. Внаслідок широкомасштабної військової агресії РФ українські чорноморські порти – основний експортний канал вітчизняної агропродукції – були надовго заблоковані (у 2021 році понад 90% зернових та олійні рослини експортувалися морем).

7) Посилено труднощі з інфраструктурою зберігання зерна. Наразі в Україні посилюється дефіцит складських потужностей внаслідок руйнування зерносховищ [Русан, 2023].

Водночас у 2022 р. в умовах повномасштабної війни сільськогосподарський сектор України виявив неабияку стійкість. У той же час 2023 – 2024 роки будуть не менш складними для аграріїв. Зменшаться посівні площі сільськогосподарських рослин та їх валовий збір. За прогнозом НБУ, урожай зернових у 2023 році становитиме приблизно 46 млн. тонн (приблизно на 15% менше, ніж минулого року). Таке падіння пов'язане зі збільшенням витрат на вирощування

сільськогосподарських рослин, а також труднощами збуту продукції. Сільгоспвиробникам необхідно змінити структуру виробництва на користь високорентабельних сільськогосподарських культур (у 2023 р. збільшаться посівні площі олійних культур: ріпаку, сої, соняшнику, а під пшеницею зменшиться), а також відмовитися від вирощування трудомістких культур (насамперед борщівник, ранню сезонну продукцію), що негативно позначатиметься на забезпеченні ними населення країни.

Складна ситуація збережеться у тваринницькому секторі, насамперед через скорочення поголів'я тварин у господарствах населення, зростання собівартості продукції (через повномасштабну війну 64% господарств відчули зростання витрат на утримання худоби) та відсутність фінансових ресурсів у селян для реконструкції зруйнованих тваринницьких приміщень та закупівлі молодняку. На функціонування галузі також впливатиме електропостачання племінних підприємств, стабільне функціонування якого залежить від систем вентиляції, опалення та живлення, а також охолодження та зберігання продукції.

Висновки. Основу агровиробничої сфери світового господарства становить сільське господарство, яке проявляється у практиці та науці обробітку ґрунту, вирощування зернових культур і розведення худоби. Сільське господарство – сектор світової економіки, різноманітний та сповнений суперечностей, зважаючи, що на нього припадає порівняно невелика частка світового ВВП. Для України сільське господарство є однією з основних і життєво важливих галузей народного господарства. Сільське господарство передбачає постачання населення продуктами, продуктами харчування, а промисловість – сировиною. Сільське господарство складається із рослинництва та тваринництва, які у свою чергу поділяються на окремі підсектори. Сільське господарство, здатне постійно забезпечувати їжею та іншими ресурсами зростаюче населення світу, має вирішальне значення для людського існування, а отже, і для будь-якої людської діяльності. Стале сільське господарство поєднує економічні цілі з екологічними вимогами через управління виробничими процесами та ефективне використання природних ресурсів таким чином, щоб задовольнити потреби власників ферм та їхніх сімей, споживачів продуктів харчування та іншої сільськогосподарської продукції, зберігаючи при цьому високу якість природного середовища та охорони його ресурсів.

Список використаних джерел та літератури

- Головачко, В., Ліба, Н., Вибер, Е., 2021. Аналіз можливості розвитку сільського господарства в Україні, *Економіка та суспільство*, 27. [Електронний ресурс]: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/460/442>
- Прокопенко, О., 2019. Сільське господарство. Київ: Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/Zb_sg_2018%20.pdf
- Русан, В., 2023. Аграрний сектор економіки: підсумки 2022 та прогноз на 2023 рік. [Електронний ресурс]: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik>
- Сільське господарство в Україні, 2020. [Електронний ресурс]: <https://dlf.ua/ua/silskogospodarstvo-v-ukrayini/>
- Agriculture. Merriam Webster, 2023. [Електронний ресурс]: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/agriculture>
- Chait, J., 2020. What Is Agribusiness? Agribusiness Explained. The Balance Small Business. [Електронний ресурс]: <https://www.thebalancesmb.com/what-is-agribusiness-2538209>

The Art and Science of Agriculture, 2023. [Електронний ресурс]: <https://education.nationalgeographic.org/resource/agriculture/>

References

Agriculture. Merriam Webster, 2023. Retrieved from: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/agriculture> [in English].

Chait, J., 2020. What Is Agribusiness? Agribusiness Explained. The Balance Small Business. Retrieved from: <https://www.thebalancesmb.com/what-is-agribusiness-2538209> [in English].

Holovachko, V., Liba, N., Vyber, E., 2021. Analiz mozhyvosti rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini, Ekonomika ta suspilstvo, 27. [Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/460/442> [in Ukrainian].

Prokopenko, O., 2019. Silske hospodarstvo. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/09/Zb_sg_2018%20.pdf [in Ukrainian].

Rusan, V., 2023. Ahrarnyi sektor ekonomiky: pidsumky 2022 ta prohnoz na 2023 rik. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ahraryy-sektor-ekonomiky-pidsumky-2022-ta-prohnoz-na-2023-rik> [in Ukrainian].

Silske hospodarstvo v Ukraini, 2020. Retrieved from: <https://dlf.ua/ua/silske-gospodarstvo-v-ukrayini/> [in Ukrainian].

The Art and Science of Agriculture, 2023. Retrieved from: <https://education.nationalgeographic.org/resource/agriculture/> [in English].

GLOBAL MODELS OF AGRICULTURE SUPPORT

Kseniia Trachenko

Student,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Abstract. Modern agriculture faces many difficult tasks. The consequences of climate change affect the ability of agricultural enterprises to grow products that are necessary for humanity. Changing weather, extreme weather events such as floods and droughts, alter growing seasons, limit water availability, promote the development of weeds, pests and fungi and can reduce crop yields. Soil erosion reduces the amount of land available for farming, and the loss of biodiversity affects crop pollination. Thus, agricultural enterprises are forced to save water and use fewer natural resources. The purpose of the article is to study world models of agricultural support with the aim of their implementation in Ukraine.

Key words: agriculture, world models, Ukraine, European Union.
